

Euskeraren batasuna

Ez diot nere buruari “*zaar*” deitu nai, bañan, tira! urteetan aurrera goazen euskeltzaleai —berrogeitamarretik gora ditugunai, alegia— pozgarri zaigu euskeltzale berri, gazte ta gartsu agertzen ari dirala ikustea.

Ongi etorriak ditezela! Betozela erruz eta kementsu gure artera, guzientzat lan eta egin bear ugaririk bait dago.

Langille berri oiei atsegiñez begiratzen diegu. Eta aien asmo, egiñal eta jardunak gogo betez irakurri ta aztertzen ditugu.

Onela, EGAN azken banakoan Luis Mitxelena'k argitara duan lan eder eta sakonak, “*Euskal-Literaturaren etorkizuna*”, astira irakurri ta ausnartzea merezi du.

Ajola aundiko auzia, zuzen erabaki bear deguna bait-da. Eta gai ori dala-ta onek aitatu arazten digu beste jaun batzuek euskeraren batasunatzaz, zenbait errebista ta aldizkarietan darabilkien polemika eta eztabaida. Bereziki Krutwig P. jauna aitatu bear degu. Txalogarri dira, noski, idazle ta akademiko gazte onen buru-auste, kezka eta asmoak. Bazterrak astintzen eta jendeai eragiten ari da beintzat. Lo-zorroan zegoen “*Euskaltzaindi*” “*Academia de la Lengua Vasca*” dalakoa berak suspertu duala esan diteke. Euskal zaletasun guzia astindu ezik irauli naiean ez ote dabillan nago ordea. Beraz eskerrak eman bear dizkiogu Krutwig jaun pizkor eta urduriari; eta erabat aolku batzuek ere bai ordañez.

Euskel-Literatura indartsu bat izatearren euskera bakar eta batua sortu nai izatea ongi derizkiogu.

Bañan Krutwig'en asmoak arras nabarmenak dira. Euskeraren batasuna aitzeki artuaz sasi-izkera mordollo, itsusi ta antzu bat bere

kaska-ezurretik erdira digu. Eta ori ezin genezake iñolaz ontzat eman, ez aintzakotzat artu.

Emen diodana, zoritxarrez, egi-egia besterik ez dala erakusteko aski da Krutwig'ek "*Gernika*" errebistan argitaraturiko bi artikuloak irakurtzea: "*Euskera, Euskal-Erriaren kultur-bidea*", eta "*Gernika'ko arbolaren fruktua: Egia ta Tolerantza*".

Ni euskera-gaiz iritzi zabaleko nazute. Ez da gizalegea iñoren utsegiteak agertzea: "*maisukerian*" dabilenarenak bai ordea! Bestela amore ematen ba-dakit; eroapen osokoa naiz. Bañan Krutwig jaunaren izkera ori eredutzat artzea *tolerantza* geiegi izatea litzake.

Gañera, nik uste, euskera bakar eta osotu bat sortu aurretik, erriko mintzaira jator eta arruntak lenengo ongi ikasi ta ezagutu bear dirala. Berrizalekerietan asi bañan len apal-apal erri xearen ezpañetatik entzun. Gero euskal liburuak irakurri. Eta esan zagon, naiz batzuen-batzuek sinistu nai ez ba dute ere, orain berrogei urtetik onuntz euskeraz beñere baño obeto eta geiago idatzi izan dala.

Ez noa izenik jartzera, luze litzake; ez det isildu nai alabañan bai *Euskaltzaindi'k* egindako "*Lan eta agiriak*" ta bai beste euskel idazle askoren liburu ta idaz-lanetan jakin-gose ta ikastunak ba-dutela nun ekin eta aukera euskeraren batasun-bidean. Jarrai bada ortan!

Beste gauza bat adierazi nai diogu Krutwig jaunari: Teknika itzak eta ain maite duan goi-kultura itzak griego-latin edo bear bada jerman sustraietatik artzea bearrezko da. Iñor gutxi ukatzen du ori gure artean. Baiñan euskel itz jatorrak izan eta alperrik arrotzak erabiltzea ez derizkiot bidezko. Zergatik erabili: "*aspektu*", "*borne*", "*potente*", "*fletxa*", "*thema*", "*termino*", "*extremismo*" eta abar eta abar euskeraz beste antzekoak izanik. Esate baterako: "*itxura*", "*muga*", "*altsu*", "*gezi*", "*gai*", "*gelegkeri*" eta abar?

Mordollokerian leiatzeko ez da *euskaltzain* izan bearrik. Grazi aundiagoz botatzen dituzte eibartarrok: "*abrazo fraternala*", "*pueblo soberanua*" ta beste ainbeste.

Ez noa Krutwig jaunak azaldu ditun beste zenbait asmori buruz emen luzatzera. Asmo oietaz eta jakintsu arauz gñera jardun dira prantziskotar bi idazle: Aita Villasante-Kortabitarte bere liburutxo "*En torno al problema del vascuence*", eta A. Omaetxebarria: "*Esperanto o vascuence*" opuskuluan. Idaz-lan oietan irakur ditezke "*problematata*" oien itzul-inguru guziak. Neretzako arrazoi osoa Aita Omaetxebarria'ren alde dago. Pakean utzi ditzagun latiñaren deklinazio ta aldakuntzak. Aski du euskerak beriekin, ene ustez.

Euskeraren batasunera berriz itzuliaz, "*euskaltzain*" berri orrek nai luke euskera bakar ori "*lapurtarra*", alegia Laburdi aldekoa izatea. Gai ortan iritzi ezberdiñak azaldu izan dira lenago ere. Iñoren

aburua ezetsi gabe, ene ustean asmorik bidezkoena orain ogei bat urte R. M. Azkue aztu-eziñak “*Gipuzkera osotua*” deritzan lan bikañean agertutakoa da. “*Euskaltzaindi*”ko lenengo lendakari goitar ta jakint-sua il berri zaigun ezkerero (G. B.), aren oroimenari zor diogun omen eta esker onez egin genezaken gorasarre onena asmo ori aurrera eramatea litzake. Azkue’k, bizkaitarra izanik, gipuzkera autatu zuan, izkelgi ontan euskaldun guziak elkar obeto ulertzen degulako. Gipuzkera erdialdeko euskera bait-degu ta napar-lapurtar zenbait itz eta esae-raz osaturik literaturako euskera aukera aukerakoa gelditzen zaigu.

Ordu ezkerero, asmo orrek zorionez aurrerapen aundia egin du. Orregatik alperrikakoa deritzait orain, gure artean asmo berriak sumatzen astea. Idazle onentxoena bide ortatik doaz. Eztabaidan baño, egi ori, atzeruntz begiratuta argien nabaitzen da. Ezin esan diteke, gezurrik gabe, ez dala funtsezko gauzarik idazten euskeraz. Eta beste izkelgiai ezer kendu gabe, aitortu bear da, gipuzkeraz, ala *gipuzkera osotuan*, —izen au obeto ba-deritzaizute,— azaldu dirala azken urte auetan lan eta liburu goitar eta biribillenak. *Orixe*’ren “*Euskaldunak*” poema aundia ta “*Urte guziko meza-bezperak*” aski da aipatzea.

Luis Mitxelena’k “*Euskal Literatura’reñ etorkizuna*”, mamiz eta azalez ain ederki idatzitako artikuloan ori bera erakusten du, filolojia’reñ arabera.

Krutwig jauna ere izkerazale ta *filologo* gallena degun ezkerero, arrazoi artara makurtuko dala uste degu. Euskeraren onerako bide ori jarraitzea eskatuko genioke. Arren eta arren, naiz ausarkeria ba-da ere. Eta gaizki esanak barkatu.

Amaitzera noakizute: ez dut beñere geiegi maite izan *euskeratzas* jardutea: gaixo eta erixko dagon ezaugarri bait-da. Ostera, sendotasun eta indarraren neurri da, zernaitaz, argi eta garbi euskeraz mintza eta idaztea.

Nola ez oroitarazi Lizardi’tar Xabier’en urrezko itz aiek?

“Baña nik, izkuntza larrekoa
nai aumat ere noranaikoa
yakito-egoek igoa:
soña zaar, berri gogoa;
azal orizta, muin betirakoa”.